ପୃ ୯ ସ୍ଥାରେ ପ୍ରଣେତାଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷର ଥିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ !

ଆତ୍ମ ଆଖ୍ୟାନ !

ପ୍ରଣେତା ଓ ପ୍ରକାଶକ:—

ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର କବିବଲ୍ଲଭ,
ଶେରଗଡ଼, ଧରାକୋଟ (ଗଞ୍ଜାମ)

Printed by R. N Das,
K. C. Press,
Aska.
1931.

ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଅଣା]

ଉତ୍ସର୍ଗପତ୍ର ।

(ରାଗ — ବଙ୍ଗଳା ଶ୍ରୀ)

ବାଣୀ-ବର ପୁତ୍ର 'କବିବର'-ବର ଭ୍ରମର 'ଶଶିଭୂଷଣ' !
ତୁମରି ଆଦର୍ଶ 'ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେମ' ଜ୍ଞାନଚନ୍ଦ୍ରଭୂଷଣ ।
ଜ୍ଞାନଚନ୍ଦ୍ରଭୂଷଣ ମଧ୍ୟ ତବ ବଶ; ତେଣୁ ଭାରତୀଭୂଷଣ-
ପଦନୀତ ଶିର ତୁମ୍ଭେ ସୁଧୀବୀର; ନାଶୁଛ ଦେଶୁ ଦୂଷଣ ।
ତୁମ୍ଭ ପଦ ସ୍ନାତ୍ୟନଣେ ନସେ ଷଣେ ପଦ ତମ' ଅଭିଭାଷଣ
ଆ ।ସେ ମୋ ବାପେ ଯଦି ମୁଁ କରେଛି ବାଣୀଶ୍ରୀ ଅନ୍ବେଷଣ
ଉତ୍କଳସାଗର ସାହିତ୍ୟ-ଆକର, 'ସୁ-ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ଭୂଷଣ'
କଳ୍ପିତ ମୋ ମନ ଆଶା ନରଜୁ ଜାଗତ ଆକରଷଣ ।
କେମନ ଅମର ମହାମାନ୍ୟ-କୀର୍ତ୍ତି ଅମର ଯଶ ଘୋଷଣ-
କରନ୍ତି, କରୁଛି, କରିବେ ଯେଣ୍ଡ ତା ଧର୍ମେ ସୁଧର୍ମୀ ଚୋଷଣ।
ତବ କର-କଞ୍ଜେ ମୋ 'ଥାମ୍-ଆଖ୍ୟାନ' କରୁଛି ବାସ୍ତୁ!

ପ୍ରେଷଣ ।

କାମନେ ଶ୍ରୀଦନ୍ତ 'କବିବର' ପଦଦ୍ୱାରେ 'ବନ୍ଧୁ' ବନ୍ଧେଷଣ ।

ଧମ୍ବନ୍ଦୋନ୍ତି | ଆଜ୍ଞା ବାହକ
ତା ୧୫-୫-୩୧ | ଭୁବନେଶ୍ୱର ମଣ୍ଡ କବିବାବୁ ।

ଆତ୍ମ ଆଖ୍ୟାନ ।

ଅବନୀ ଧାମେ ଅମ୍ଭ !
ଉଚ୍ଛ୍ୱାସେ ତୁ ଅମ୍ଭ
ଈଶ୍ୱର ଦତ୍ତ ପୂତ ଫଳ;
ଉତ୍ତମ ଭାଗ୍ୟେ 'ପ୍ରାଣୀ'
ଗର୍ବ୍ବରୁ ତୋଳେ ଆଣି,
ଋଷିବ୍ରତେ କରେ ଧବଳ;
ଲୁଚି ତୁ ରହୁ ତା' ହୃଦରେ;
ଏ ବେଶେ ଏବେ 'ସେ' ଦୁର୍ଦ୍ଦଶେ
ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଁ ଢ ଅବା
ଓଙ୍କାରବ, ମଘବା—
ଔତ୍ସୁକ୍ୟେ କାଳ କାଟେ ଘରେ !

--ଃ୦ଃ--

କୀର୍ତ୍ତି ତୋହର ତ କଥାରେ
କହିବାକୁ କେ ଅବା ପାରେ ?
କୋଟି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜିଣି
କାନ୍ତି ତୋ' ଦବା ନଶି
କନକ-କାନ୍ତିଜ ଝଙ୍କାରେ ॥

==:*:==

ଖର ଭୀଷଣ ଖମଣିର
ଖର୍ବପ କଲେ ତୋ' ଶଶୀର,
'ଖମାର' ଖସେ ଖ'ରୁ:
ଖାଇ ତା' ତୋ'ର ଚରୁ,
ଖେଳାଏ 'ଖ୍ୟାଣ' ଶ୍ରୁତର ।

—o—

'ଗରୁମାନସ୍ତ୍ର ଅପଘନ—
ଗଗନ' ତ ମୋଦେ ମଗନ ॥
'ଗନ୍ଧବହ' ପଠାଇ

ଗୌରବ—ଗାଥା ଗାଇ
ଗାଉ ତୋ' କରେ ଅଭିନନ୍ଦନ !

—*—

ଯାତ୍ରା ଏ ନଚା' ସୁଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି,
ଶୋଭ ଦୁଃଖ ନଖ ଉପେକ୍ଷି,
ଯରେ ଯାଞ୍ଚି ନହୋଇ
ଭ.ଟେ ବାଟେ ବାଟୋଇ—
ଘଟଣାଟାରୁ ବଞ୍ଚେ ସେତେ ।

—*—

ନୀଳ ନଭ-ତଳେ ତୁ ହୋଇ;
ନମ୍ରୁ ନଭ ଘରେ ଡୋଳି
ନଚରେ ହୋଇ ମତ୍ତ
ନାଚ ତୋ' ପକ୍ଷ ଫୁଲ;
ମାଚ ଦେଖି ଭୁ ଚନ୍ଦ୍ର-ଜ୍ୟୋତି ।

—*—

ଚରଣରେ ତୋ' ଅନ ଫଳ
ଲୁଣ୍ଠିଲେ, ନମିବେ ସକଳ;
ଲେଖି ମୁଁ 'ଶ୍ରେଣି'—ସ୍ୱରେ
ଝୌଢଣା ଲେଖି ଅଗେ
'ଲକ୍ଷୁତା' ଲୁଚ୍ଛେଁ ତୋ' କେବଳ ।

—୦—

ଛିଣ୍ଡାଇ ଚଢେ ଢୋଳର ଯେ
ଛଡାଇ ବଡାଇ ତା' ଢଙ୍ଗେ;
ଛୁଆରେ ଲାଞ୍ଛୁ ଚଢେ
ଛୁଡଣ 'ଲଷି' ଷଢେ
ଛିଲ ଛଡ ତା' ଦେହ ଶିଙ୍ଗେ ।

—୦—

ଜନମ ତୋର୍' ଜଗତରେ
ଜଙ୍ଗମ ଜାଢରୁ ଉଚ୍ଚରେ;
ଜାଢ-ଖ୍ୟାଢ 'ସ୍ୱର୍ଗୀୟ'

'ନାଚକ' ରେ 'ତୋ' ସ୍ୱୀପ୍ସ;
ନୃଥ ଥୃଥ ଦ୍ୱା ! ଏ ଦାନ୍ତରେ !!

—ଃ୦ଃ—

ଝାଙ୍କି ଗାଇ ଭୁ ଝନ୍ଥାନ୍ତୁ
ଝଙ୍କା-ବାତ ଯେତେ ଝଙ୍କାନ୍ତୁ
ଝୈହ୍ନଢ ଝଉବାକୁ
ଝୈଙ୍କାଝୈଁକି ଶଙ୍କାକୁ
ଝୈଙ୍କାର-ଝଙ୍କାରେ ଉଠାଉ ।

—:❋:—

ନହ୍ରତ ତୋ'ଠାରେ ମଦ୍ୱନ୍ତୁ,
ନହ୍ମତ ନୃମ୍ନେତ ଯେ ସନ୍ତୁ;
'ନୀଙ୍ଘ' 'ନ୍ୟଗ୍ରୋଧ' ଷ୍ଠର
ନମ୍ନୃତ କଦାକାର,
ନେଉ ତୁ ସବୁ ବଶ୍ରେଷନ୍ତୁ ।

—ଃ❋ଃ—

ନୋଙ୍ଗା ଟୋଙ୍ଗାର 'ଟେଙ୍ଗା' ଟେଇ,
ଟାଉ ଟାଉ ଦେଖାଉ ଦେଖି,
ଝିଙ୍କାର ଉଠ 'ଖଡା'
ଟାଏ କାହୁଳ ଭଡ଼ା—
ଛପେ ଲୁଖ କରେ ନଭେଣି !

—ଃ୫ଃ—

ଠାକୁରେ ଖୋଁଷ ଟିଅ ଠାଣେ
ଠିକଣାକରନ୍ତ ଯତ୍ନେ ଜାଣି ;
ମୂଳ ତୋ' ଚରୁ ଦେଶେ
ଠାକୁରଙ୍କ ବିଶେଷେ ।
ଠଣ ସୁନ୍ଦରୀ ଠାକୁରାଣୀ ।

—ଃ୦ଃ—

ବଗ୍ରି ମ ତୋ' ସ୍ପନାମେ ବାଜେ,
ଖାଲି, ପଡଉ ଛ ବଜାଜେ ॥
ଜାଙ୍ଗିଲେ ଯନ୍ତ୍ର ଭାଷ

ଡାହୁକ, ଫିଙ୍ଗ, କାକ
‘ଡାଗର’ ପଡ଼ ଯୋଗାଣ ସାଜେ ।

‘ଢ଼ମପଣ’ ହୋଇ ଦଣ୍ଡ,
ଚକ୍ରପିଣ୍ଡା ହେଲା’ ଶ୍ୟାଳ ଖଣ୍ଡ
ଚାଳ କନା ହୋ’ପରେ
‘ଢ଼ଗ’ ହେମଲବାହନରେ
ଢ଼ୁକାଇଦେବେ ‘ଦେବେ’ ଦଣ୍ଡ ।

ଅବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ମହିମା’, ‘ଅଣିମା’
ଅବା ଏ ମନକୁ ଆଣିବା !
“ଆମୂଲ୍ୟ’, ‘ଅନନ୍ତ’ର
ଅପାର-କୃଷ୍ଣ ଧନ”
ଅମୃକଙ୍କୁ କି ବଖାଣିମା !

ତାଳ, ଛନ୍ଦୁଳ, ଶାଳ ମାଳ,
ଟଗର, ତୁଳସୀ, ତମାଳ
ତୋ’ ତରୁ-ତଳପଙ୍କୁ
ଢଳେ ତୁଳା ଦେବାକୁ
ଭାରତମଧ୍ୟ ଦେଶେ ବିଶାଳ

—*:÷:*—

ଥିବ ତୋହର ସ୍ଥୂଳ ସ୍ଥାନ;
ଈଶ୍ୱର ଦେବା’ ତର ସମ୍ମାନ;
ଥାବର ରାଜ୍ୟରେ ତ
ଥୂଆ ତୋ’ ସୁ·ସଙ୍କେତ;
‘ଥାଣ୍’ ପୂଜାରେ ତୁ ପ୍ରଧାନ ।

—+*+—

ଦଇବ ବଡ଼ ଦଣାଦାର !'!
ଦେଏ ମୋ’ ଦେବେ ଲୁହା ଗାର '!!
‘ଦଇଡା’ ଦାଢ଼ି ଦାଗ

ଦେଖ ଦୋ’ ଦୂର ଭାଗ—
‘ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ’ ଦର୍ଶାଏ ହାହାକାର ।

—○—

ଧର୍ମରେ ଧନରେ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ
ଧୂଆଇଁ ଧୂର୍ତ୍ତ ଦୂତ ବୃନ୍ଦ ।
‘ଧ୍ୱାନ୍ତେ’, ‘ଅନ୍ଧେକେ’ ସଦା
ଧସ୍କନ୍ତି ଗଦା ଗଦା
ଧରବନ୍ଧା ଯାଏ ପ୍ରଭୂତ !!!

—✿—

ନକ୍ଷତ୍ର-ଉଦ୍ଭବ ଭୂ ନନ୍ଦ;
‘ନନା’ ଶତ୍ରୁ ନାହିଁ ତୋ’ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ;
ନକ୍ଷି—ନର, ବାନର
ନତ ଫଳ-ଭକର.
ନେବାକୁ ଦେଉ କୃପାବିନ୍ଦୁ !

—:○;—

ପୃଥ୍ୱୀରେ ତୁ ବିସ୍ମୟର !!!
ପ୍ରକୃତ ଫଳ—ପୁରନ୍ଦର !!
ପ୍ରଚୁର ପ୍ରଗୃର ଯା'
'ପ୍ରଜା ପ୍ରେମିକ ରଜା'—
ପ୍ରଥାନ୍ତୁ ବଳ ଧୁରନ୍ଧର ।

—*—

ଫାଲକରେ ତୋ' ଥିବା ରସ
ଫଳଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶେ ଯଶ;
'ଫାଲ୍ଗୁନେ' ଫୁଲ ଦେଖୁ
ଫଳ ବାନ୍ଧୁ ତୁ ଦେଖୁ;
ଫଳାଣ୍ଡୁ ଚିହ୍ନେ ଆଦରଣ ।

—o:—

'ବକୁଳ-ବାସ' ଅଛି ତୋ'ର
ବକ୍ଷ ଜଳରେ 'ନାସା' ମୋ'ର;
ବନ୍ଧୁତ 'ଭ୍ରମର'ତ ବସି ଅନବରତ

ବନ୍ଧୁଲ 'ମକରନ୍ଦ' ଗ୍ଲୋର ।

—ଃ୦ଃ—

ଭଣ ଭଣ ତୋ' ଚନ୍ଦ୍ର ବାପେ;
'ଭବ-ଭୂତ-ଭୂଢ଼' ଢ ବା ସେ !
ଭୂର ଭୂର 'ଭୂଦେବେ'
ଭଦ୍ର-ଜନଙ୍କୁ ଦେବେ
ଦେଢିବା ଶବନ୍ତ ଅଣ୍ଟସେ ।

—ଃ✲ଃ—

ମୁଁ କୁଠ ନକଉ କନ୍ଧୁଛ;
'ମୁକ୍ଲୁନ' ତୋ' ଟିରେ ଝଶୋନ୍ଧୁଛ;
ମଙ୍ଗଳ-ବିଧାନରେ ଦେଖି ସ୍ୱଧା 'ନରେ'
'ମାଳା ପନ୍ତ' ଥା'ନ୍ତ୍ର ଉଲୁଠ ।

—୦—

ଯମ-ଙ୍କରେ ଧା' ଦଣ୍ଡ ନାହିଁ,
ଯେ 'ମକରେ' ତୋ'. ମୁଖ ଗୁହିଁ,

ଯାଏ ଜାହ୍ନବୀ ଜଳେ
ଯୁକ୍ତ ଯୁବକ ଦଳେ
ଯୋଗେ ବାରୁଣୀ-ସ୍ନାନ ପାଇଁ ।

— + O + —

ରସଙ୍କ ରସନା 'ରସାଳ' !
ରସିବା ଗୁଣେ ତୁ ବିଶାଳ;
ରସା ତଳେ ରାଜତ୍ୱ
ରାଜବା ବିଶେଷତ୍ୱ
ରାଜେ ତୋ'ଠାରେ ମାଳ ମାଳ ।

—O—

'ଲକ୍ଷ୍ମୀ' ତୋ' ପତ୍ରେ, ଫୁଲେ, ଫଳେ
ଲକ୍ଷି ରହନ୍ତି ଅଚଳେ;
'ଲଘୁ' ନୁହେଁ ଏ କଥା;
'ଲାବଣ୍ୟ', 'ମଧୁରତା'
ଲଗ୍ନ ସଦା ତୋ' ତନୁ-ତନ୍ତେ ।

ଝନ୍ଧ୍ୟ-ନର', 'ବାନର' ପାଇଁ
ବାନପ୍ରସ୍ଥ-ବାସ ଦର୍ନାଇ
ଢଡରୁ କଳ୍ପତରୁ—
ବଦାନ୍ୟତା-ଉଡରୁ—
'ବୃତ୍ତ' ଭୁ; ବର୍ତ୍ତିବା ଢପାଇଁ ?

÷#○#+

'ଶଂ'-କର 'ବୃତ' ସବଙ୍କର
ଷର୍ଧା କେ ବସେ ନଙ୍କର !
ଶପ୍ତ ନର ମୋ' ସମ
ଶାକାନ୍ନ ଲବ୍ଧ ଷମ—
ଶକଢ-ଶୂନ୍ୟ ଦ୍ୱା ! ଏପର !!!

—○—

ସଙ୍ଘେପେ ଦେଉଛନ୍ତି ଶୁଣାଇଁ:—
"ଷଖ୍ଳବାକୁ କେମୋ' ନାହିଁ;"
ସଙ୍ଗାଦ, ସଙ୍ଗାଦୁଣୀ—

ଫଗାଢ ଏହା ଶୁଣି
ଫକଟ ସରକନ୍ତ୍ର ଯାଇଁ !!!

—:※ + ※:—

‘ଷଠୀଦେଈ’ଙ୍କି କଦ୍ଧ ବାରେ:—
‘ଷଢ଼ଂସ୍ତ୍ରୀ’ ମୁଁ ଦେବ ଫସାରେ;
“ଷାଠି ମାସୁଁ ମୋ’ ଅୟୁ—
ଷୋଡଷାଂଶ” କଥାଇ,
‘ଷଠିକା’--ଧାନ୍ୟ ଅନୁସାରେ ।

—:※:—

‘ଦ୍ୱଭାଷାଏ’ ପଛକେ ଦ୍ୱୋର
କଣାଦ୍ୱେବ ଭୋ’ ମୃଲ୍ଲେ ଶୋଭ;
ଦାଢ଼ ଦାଣ୍ଡିରେ ପାକ—
ଦେବାରେ, ଗୃଖୁ ‘କାକ’,
ଦୁଇ, ଦଠା-ଦାଠ ମୋ’ କୋହ୍ନ ।

...:୦:...

ଜଣେ ମୁଁ ନ ଲେଖେଛେ ଅତଏବ;
'ଷୀଣ-ଶ୍ରୀ' ଲାଗିଲାଣି ସବ;
"ଷିପ୍ର-ଷପ୍ନ-ବାସ୍ପର—
ଷାର" "ଭୂତ-ଷନ୍ଧ୍ୟାର—
ଷମା" ଲଭ୍ଭ 'ବବବଷବ' ।

—ଃ୦ଃ—

ସମାପ୍ତ ।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ ।

ଋଷିବ୍ରତେ = ମୁନିମାନଙ୍କ ବ୍ରତାନୁସାରେ । କରେ କବଳ = ଖାଏ । ମଘବା = ଇନ୍ଦ୍ର । ଔତ୍ସୁକ୍ୟ = ଅତ୍ୟଧିକ ଆନନ୍ଦରେ । କନକ କାନ୍ତିବ ଧିକ୍କାରେ = ସୁନାର ବର୍ଣ୍ଣକୁ ନିନ୍ଦାକରେ । ଖମଣିର = ସୂର୍ଯ୍ୟର । ଖନୀର = କା'କୁଷ୍ମ ନିଶାଜଳ । 'ଖ'ରୁ = ଅକା'ଶ ଦେଶରୁ । ଖ୍ୟାତି = ଯଶ; ଉତ୍କର୍ଷ । ଗରିମାମୟ = ମାହାତ୍ମ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅପଘନ = ଦେହ । ଗନ୍ଧବହ = ପବନ । ଗୌରବ ଗାଥା = ଉତ୍କର୍ଷ ଗୀତ । ଉପେକ୍ଷି = ଘୃଣା । ବାହୋଇ ଘଟଣା ଠାରୁ = ପୃଥକ ହେବା ଅବସ୍ଥା ଠାରୁ । ବସେ ଟେଁଢ = ପ୍ରଶଂସା କରେ । ନୀତ ହେଉ = (ଚଳକୁ) ଅଣାଯାଉ । ଶୃଗୁଡା = ସୁନାଉପଣିଆଁ । ଛୁଉଡ = ବନ୍ଧ, ବନ୍ଧ, କାଟିପ୍ର

ଦୋଳି । ଜଙ୍ଗମ ଜାଡ଼ରୁ ଉପରେ = ସ୍ଥାବର
ଜାତିରେ । ଘର୍ମ = ନିଦାଘ କାଳର ତାପ ।
ଝଟିତି = ଶୀଘ୍ର । ଝଙ୍କାର ଝଙ୍କାରେ = 'ଝିଙ୍କାର'
ନାମକ ପୋକର ଧ୍ୱନିରେ । ନିଷ୍ପନ୍ଦ = ସ୍ଥିର ।
ନିର୍ଭର ନୃତ୍ୟେ = ବନସ୍ଥ ନୃତ୍ୟେ । ସତ୍ତ୍ୱ = ଶକ୍ତି ବା
ସ୍ୱଭାବ । ନୀପ = କଦମ୍ବ । ନ୍ୟଗ୍ରୋଧ = ବଟ ବୃକ୍ଷ ।
ନିୟୁତ = ଦଶ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟକ । କଦାକାର = କୁତ୍ସିତ;
ଅସୁନ୍ଦର । ବନଖଣ୍ଡ = ବନ୍ଧ । ଟୋକା ଟୋକିଏ =
ଛୋଟ ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ । ଟାଉ ଟାଉ =
ଚଞ୍ଚଳ; ଡର ଡର । ଟଙ୍କାର = ଧନୁଗୁଣ ଟଁ ଟଁ
କରୁଥାଣି । ଡିଣ୍ଡିମ = ଢମକ । ଡାଳ = ଗଛର ଶାଖା ।
ଡଗର = ଦୂତ । ଡମ୍ଫ ପଣ = ଗର୍ବ ପ୍ରଦର୍ଶନ । ଦାଖଣ୍ଡ
ଦେଇ = ଚିହ୍ନ ନଥାଏ । ଢଳାପିଠା ଢୋ' ଝ୍ୟାଢ-
ଖଣ୍ଡ = ଚୋର ଦିଶ ନଏ ନଜାଣି ନାହିଁ । ଢଗ
ମେଲିବା ନଦେ = ଢଗ ମେଲିବା ଲୋକଙ୍କ । ଢିବାଘ

ନେନ୍ତି = ଅତି ତୃପ୍ତି କରଦେବେ । ଅବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ନହ୍ନିକ୍ଷ, ଅହିଁ = ଚୋର ମଦ ନ୍ତ୍ରା ଏବ ସରଳତା ନ୍ଦ୍ରୁଲା ଦୂର ଛେଷ ଦୂର ହେବନାହିଁ । ଅସର = ଧୂର୍ତ୍ତ । ଅନୁକଲୁ = ଏ ଲୋକକୁ ବା ସେ ଲୋକକୁ । ନ...ନ୍ତି = କହିବା । ଚଟପା = ପାଦଦେଶ । ଉଲେ ଭୂ... ହେବାକୁ = ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରମାଣରେ ସୁନ୍ଦା ଦାର- ଚ... ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେବାକୁ । ଅଦ୍ଭର = ଅଚଳ; ଦୃଢ଼ । ...ଅଳ = ମର୍ଯ୍ୟାଦା । ଥାବର ସ୍ୱଜ୍ୟରେ = ଜଙ୍ଗମ ଜଗତର [ପ୍ରାଣୀ ଦୁଇ ପ୍ରକାର 'ସ୍ଥାବର' 'ଜଙ୍ଗମ'] ଅଂଶୁ = ଜୀବ । ଦଗାଦାର = ଚୋଷ୍ଟକାରୀ । ଦଲ୍ଭି. = ...; ମାରଣୀ । ଧଳଦେ = ଧନୀ ଲୋକେ । ଦୁର୍ବୃତ୍ତି = ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ; ଦାଉ, ଗାଣ, ଚୋର, ଲମ୍ପଟ ମଧ । [ଅମ୍ଭ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ] । ଧ୍ୱାନ୍ତେ ଅଲୋକେ = ସ୍ୱଭରେ ଦାନରେ; ଅନ୍ଧାର-

।

ବେଳେ. ଏବଂ ଅନେକ ଥିବାବେଳେ— 'ସର୍ବଦା' । ଗଦା ଗଦା = ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ । ଧର୍ମବନ୍ଧା ଧାରା । ପ୍ରଭୂତ = ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ବାଧକତାମୂଳକ କଳ୍ପନା । ନକ୍ଷତ୍ର ନିବହ = ତାରାସମୂହ । ନଖି-ନର, ବାନର = ନଖଯୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଏବଂ ମର୍କଟ । ନତ ଫଳ ନିକର = ତଳକୁ ନଇଁ ପଡ଼ିଥିବା ଫଳ ସକଳ । କୃପାନିଧି ! = ଅରେ ଦୟା ବରିଷ୍ଠ ଫଳ-ରାଜ ଆମ୍ର ! । ଫଳ ପୁରନ୍ଦର = ଫଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଅନବରତ = ସର୍ବଦା । ବହୁଳ = ପ୍ରଚୁର । ମକରନ୍ଦ = ଫୁଲ-ମଧୁ । ଭବ-ଭୂତ-ଭୂତ = ସଂସାରର ପୂର୍ବକାଳର ଘଟଣା । ଭୂରି = ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ବା ସଂଖ୍ୟାରେ । ଭୂଦେବେ = ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ । ଅଳ୍ପେ = ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ; ବୋଧହୁଏ । କୂଟ = କପଟ । ମୁକୁଟ — ଶିରୋଭୂଷଣ । ଥାନ୍ତ୍ର ଉଲୁଠ = ଲମ୍ବାଥନ୍ତ୍ର । ମକରେ — 'ମକର' ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିବସରେ । ଜାହ୍ନବୀ ଜଳେ =

ଗଙ୍ଗା ଜଳକୁ । ଯୋଗେ = ଏକମାତ୍ର 'ଯୋଗ'
ପନ୍ଥିବା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ । ରସଜ୍ଞ ରସନା = 'ରୁଚି'ର
ମହତ୍ତ୍ୱ ବୁଝିବା ଜିହ୍ୱା । ରସାଳ = ଆମ୍ବ । ରାଜିବା =
ଶୋଭା ପାଇବା । ସାଜେ = ଶୋଭାପାଏ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ-
ରହନ୍ତି = ସଂଯୁକ୍ତା ଥାଆନ୍ତି । ଅବସରେ = ପର
ପୃଷ୍ଠ ଭାବରେ । ଲଘୁ = ହାଲୁକା; ଅସାର । ଲାବଣ୍ୟ
= ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ଲଗ୍ନ = ଯୁକ୍ତ । ବାନପ୍ରସ୍ଥ ବାସ —
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସୁଲଭ ହେବା ସ୍ଥାନ । ବନାଳି =
ପୁଷ୍ପ ତରୁର; ସଂଘାତ । ବିତରୁ = ଦେଉ । କଳ୍ପତରୁ
ବଦାନ୍ୟତା = ବାଞ୍ଛିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦାନଶୀଳତା । ବୁଝ
[illegible]ଗୀତିକା । ଶଙ୍କର = ମଙ୍ଗଳ ବର୍ଦ୍ଧନକାରୀ ।
ଚୂତ = ଆମ୍ବ । ଶପ୍ତ — ଅଭିଶାପଗ୍ରସ୍ତ । ଶାକାନ୍ନ
ଲାଳସା-ଶକ୍ତି ଶୂନ୍ୟ = ଶାକାନ୍ନ ପାଇବାକୁ ସମର୍ଥ
ହେବାକୁ ଶକ୍ତି ନଥିବା; [illegible] ସର୍ବଦେ — ଅତ୍ୟନ୍ତ
କଥାରେ । ଝୁଲିବାକୁ — [illegible] ମନହେଲା

ଏହାଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ।
ସନ୍ଧାନ — ସମ୍ମୁଖ । ସଙ୍କଟ ସଂଚନ୍ତ୍ର— ବିପଦ୍ ସଙ୍କା-ଛନ୍ନ । ଷଠୀଦେଇ — ବିଶ୍ୱମଙ୍ଗଳକାରିଣୀ । ଷଡ଼ଙ୍ଘ୍ରି — ଭ୍ରମର ('ଭ୍ରମର'ର ଛଅ ପାଦଥାଏ ।) 'ଷଷ୍ଟିକା' ଧାନ୍ୟ 'ଷାଠିକା' ନାମରେ ଯେଉଁ ଧାନ ଅଛି ଠିକ୍ 'ଷାଠିଏ' ଦିନରେ ସେ ଅମ୍ଳ ହୋଇଥାଏ । ହଣ୍ଡା — ବୃଷାଗୋରୁ । ପାକ ହେବାରେ — ରନ୍ଧାଯିବା ଦ୍ୱାରା । ଗୃଖ୍ — ଖାଦ୍ୟ । କାକ — କୁଆ । ଦ୍ରୁତ, ଦଣ୍ଡା-ଦାଣ୍ଡ — ଗହଳ ଚହଳ । ଷଣେ — ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ପୂର୍ବା । ବିଭବ — ସମ୍ପଦ । ଛୀଣଶ୍ରୀ — ଅସାର; ଶୋଭାଶୂନ୍ୟ । ଷିପ୍ର-ଷୟ୍ କାମ୍ୟର-ଭାର = ଶୀଘ୍ର ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ ଦେହର ଭାର । ମୃତ ଶଯ୍ୟାର ଷମା — ଆମ୍ବଗଛରୁ ପଡ଼ିଥିବାର ଯବ୍ୟପୁଷ୍ପ ବା ବୁଢ଼ଲ

[ସମାପ୍ତ]

ବଳପୁଷ୍ପେ:— (ସବୁ ଗୁଡିକ ସରସ ପଦ୍ୟ ବହି)

(୧) 'ଶିଶୁ ମିତ୍ର' (୧ ମ ଭାଗ ଟଙ୍କାରୁ ଶ କୃଷ୍ଣ)

(କ) ଏହା କେବଳ 'ଶିଶୁମିତ୍ର' ନୁହେ; ଲୋକମିତ୍ର ଅଟେ । ତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି ପଢ଼ିବା ସମୁଚିତ । ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା (ମହାରାଜ, ଜୟପୁର ।)

(ଖ) ପ୍ରଣେତା କବିବଲ୍ଲଭଙ୍କ ଉପାଧି ଏଥିରେ ସାର୍ଥକ । ରଚନାମାଧୁରୀ ଏବଂ ଭାବ ସମାବେଶ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ସର୍ବ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ, ତଥା ଜନସମାଜର ପ୍ରଭୂତ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିବ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ ।

ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଭୂଷଣ ରାୟ କଟକ ତା ୪-୫-୩୧)

(୨) 'ଶ୍ରୀ ହରିହର ଚଉତିଶା' (ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇଅଣା) ଅତୀବ ଚିତ୍ତ ସ୍ପର୍ଶକ କବିତାବଳୀ ।

(୩) 'ଭଜନ ଧାର' (ମୂଲ୍ୟ ଛ' ପଇସା) ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ହରି ଭକ୍ତି-ସୁଧା ଧାରା ।

(୪ 'ଆତ୍ମ-ଆଖ୍ୟାନ' (ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଅଣା) ସାହିତ୍ୟ ସରସତା ଦେଖି ପାଠକ ବିମୁଗ୍ଧ ହେବେ ।

(୫) 'ପଦ୍ୟ-କଥା' (ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଅଣା) ଏହା ଉତ୍ତମ ସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗସମ୍ପଦ ।

ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର କବିବଲ୍ଲଭ,
ଶିକ୍ଷକ, ଧରାକୋଟ (ଗଞ୍ଜାମ)